

preklapa i s onima susjednih (sub)disciplina – i radi postizanja što preciznijih uvida i radi održavanja vitalnosti same discipline kao takve.

Osim nepobitnom inovativnošću i širinom obrađenih tema, *Prevođenje povijesti* odlikuje se i zavidnom akribičnošću, a veoma visoku razinu znanstvene preciznosti i sistematičnosti posebno svjedoče iscrpni popisi literature koji prate svih dvanaest studija. Obogaćene najrecentnijim radovima iz historiografije i teorije kulture, dodatne bibliografije istodobno služe i kao potvrda izvrsnoga autoričina poznavanja novih tendencija u historijskoj znanosti, ali i kao poticaj zainteresiranim čitateljima za eventualno daljnje samostalno istraživanje suvremene teorije historije i njezinih poststrukturalističkih idejnih izvorišta. Pribroje li se rečenom i lucidna zapažanja, uvjerljivi i primjenjivi zaključci te iznimno rafiniran stil čiju pitkost nimalo ne umanjuje – u teorijskim radovima neizbježna – oveća količina stručne terminologije, jasno je da *Prevođenje povijesti* (zainteresiranoga) čitatelja ne traži isključivo u uskom krugu (za teorijske dvojbe ne odveć “zagrijanih”) domaćih povjesničara. Naprotiv, knjiga Zrinke Blažević mogla bi i morala biti korisna i široj zajednici stručnjaka humanističkih znanosti, pa i čitateljima tek ovlaš upoznatima s historiografskom problematikom, tim više što se zahvaljujući pretresanju “gorućih” pitanja suvremene povijesne znanosti ona nameće i kao svojevrstan kritički uvod u poststrukturalističku teorijsku misao.

Povrh svega, ipak, *Prevođenje povijesti* zamišljeno je kao priručnik čiji bi primarni zadatak trebao biti buđenje znanstvenoga senzibiliteta za aktualno stanje u teoriji historije, a time i pozivanje na radikalan, interdisciplinarni zaokret u historiografskim istraživanjima. Svjesna da je za praksu povijesti od presudne važnosti upravo čvrsto i osuvremenjeno teorijsko ishodište, autorica inzistira na najrecentnijim uvidima kulturne teorije, posebno ističući neophodnost korjenitoga preosmišljanja tradicionalne historijske znanosti i njezina što potpunijega uključivanja u proces interdisciplinarne razmjene ideja i metodoloških postulata. Pođu li (i) domaći historičari putovima koje je za njih smjelo prokrčila Zrinka Blažević, nova bi povijest, napokon očišćena od suvišnoga ideološkog balasta, svakako morala ponuditi mnogo izoštreniju, intrigantniju i nadasve životniju sliku prošlosti; sliku koja sadašnjosti pomaže objasniti samu sebe. A to bi, premda se danas često zaboravlja, i trebala biti osnovna funkcija povijesti.

VANJA BUDIŠČAK

Ilija Vučur, Mate Rupić, ur., *Dokumenti vojne provenijencije “Republike Srpske Krajine” (siječanj – travanj 1995.)* (Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, 2014), 412 str.

Petnaesta po redu knjiga dokumenata iz serije “Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. – Dokumenti” u izdanju Hrvatskoga memorijalno-dokumentacijskog centra Domovinskog rata (HMDCCR) donosi arhivsko gradivo vojne provenijencije “Republike Srpske Krajine” (“RSK”). Knjiga je obuhvatila razdoblje od siječnja do trav-

nja 1995., uoči vojno-redarstvene operacije "Bljesak". Kronološkim slijedom donosi se prijepis 151 dokumenta.

Na početku knjige nalaze se "Predgovor" (str. 1 – 8) i "Kratice" (str. 9 – 14), a na kraju "Kazalo imena" (str. 399 – 402) i "Kazalo mjesta" (str. 403 – 412). U "Predgovoru" urednici donose osnovne podatke o izdanju. Riječ je o dokumentima koji se nalaze u arhivu HMDCDR-a i drugih ustanova. Dosadašnja praksa obrade dokumenata radi omogućivanja njihova lakšega čitanja i boljega razumijevanja nastavljena je i u ovom izdanju, uz napomenu da je za pristup knjizi potrebna "posebna kritička raščlamba" (str. 1) jer su dokumenti rezultat stvarateljeva pogleda na ondašnja zbivanja i njihova tumačenja.

Iz mnogih je dokumenata vidljivo da su "RSK" i Srpska vojska Krajine (SVK) imali brojne probleme: financijska neodrživost, neučinkovito pravosuđe, nedostatak naoružanja i logistike, nedisciplina, nečasno ponašanje i slaba motiviranost vojske, dezertstvo i iseljavanje, manjak vojno sposobnoga stanovništva te nekvalitetno i nedovoljno obučeni kadrovi, profiterstvo, šverc i kriminal, ("s atributima kolektivnog", str. 36), egzistencijalni problemi, teritorijalna i korpusna nepovezanost, problemi s UNPROFOR-om, postojanje različitih političkih koncepcija unutar "Vlade RSK-a".

Knjiga započinje značajnim dokumentom "Prijedlog Plana uporabe Srpske vojske Krajine u sukobu s Oružanim snagama Republike Hrvatske" (str. 15 – 20) s početka 1995. godine. Plan je imao tri varijante uporabe SVK-a: djelovanje na teritoriju "RSK-a", samostalno djelovanje bez većega oslonca na Vojsku Jugoslavije (VJ) i Vojsku Republike Srpske (VRS) i djelovanje uz angažman VJ-a i VRS-a. Iz Plana je vidljivo da je SVK imao problem s kadrovskim nedostatkom, a time i s nemogućnošću odgovarajućega vojnog djelovanja po dubini, kao i problem s nepovezanošću okupiranoga teritorija istočne Slavonije i korpusa SVK-a. Naglašen je i manjak materijalno-tehničkih sredstava, tj. hrane, odjeće, naoružanja, goriva i sl. Procijenjena je i duljina trajanja budućega ratnog sukoba i odnos snaga SVK-a i Hrvatske vojske (HV), u kojem bi prevagu, kako se predviđalo, odnijela hrvatska strana. Brojnost hrvatskih snaga procijenjena je na 50 000 do najviše 150 000 vojnika. Koliko je cjelokupno stanje u SVK-u bilo loše oslikava jedan od mnogih podataka da je 20% vojnika služilo u civilnoj odjeći i obuci ("Izvešće zapovjednika Glavnog štaba SVK...", str. 330 – 332). Zbog nedostatka naoružanja "RSK" je 1994. u Teslingradu (Ličkom Osiku) i Kninu započeo vlastitu proizvodnju streljiva ("Izvešće Ministarstva odbrane RSK o radu Vojno privrednog sektora...", str. 101 – 111).

Da je "RSK" bio svjestan svoje ovisnosti o Beogradu i potrebe za pomoći saznajemo iz više dokumenata. Jedan od onih koji to zorno pokazuju jest i "Obavijest ministra obrane RSK Ministarstvu odbrane SRJ o problemima oko mjesta i uloge Ministarstva odbrane RSK..." (str. 20 – 24) s početka 1995., u kojem se kaže da "RSK" bez saveznoga Ministarstva odbrane i Generalštaba VJ-a "nije u stanju mnogo da učini". O povezanosti "RSK-a" s Beogradom govori i "Izvešće Glavnog štaba SVK predsjedniku Srbije Slobodanu Miloševiću, predsjedniku RSK Milanu Martiću i načelniku Generalštaba VJ..." (str. 352 – 356).

Na više su mjesta prisutni i stavovi vodstva SVK-a glede budućnosti "RSK-a" i njihova nesklonost rješenjima koja su podrazumijevala ostanak unutar samostalne Hrvatske u bilo kakvu obliku. Tako je pri reakciji na plan Z-4, koji je ponudila među-

narodna zajednica, ocijenjeno da je napravljen na štetu "RSK-a" uz favoriziranje Hrvatske ("Informacija Komande 24. pbr SVK...", str. 99). Beskompromisnost, isključivost i ustrajanje krajiškoga vodstva na ostvarenju jedinstvene srpske države najzornije prikazuju "Izvod iz izlaganja predsjednika RSK Milana Martića o borbenoj spremnosti u SVK..." (str. 156 – 160) i "Obavijest Komande 18. korpusa SVK predsjednicima skupština općina o vojnopoličkoj situaciji u zapadnoj Slavoniji..." (str. 179 – 181).

Negativne reakcije zapadnoslavonskih Srba i njihova vodstva izazvalo je i otvorenje autoceste Zagreb – Beograd, što se percipiralo kao početak "mirnog povratka Krajine u sastav Hrvatske" ("Izvešće Odeljenja bezbednosti Glavnog štaba SVK predsjedniku RSK...", str. 63 – 65; "Informacija Komande 18. korpusa SVK...", str. 48 – 49).

Srpska je strana očekivala da će se konačni sukob s Hrvatskom dogoditi u 1995. godini. Dokumenti pokazuju da se napad hrvatskih snaga na zapadnu Slavoniju očekivao u prvoj polovini siječnja, na cijeli "RSK" u drugoj polovini ožujka ("Obavještajna informacija Komande 39. korpusa SVK...", str. 25 – 26), a udar na Knin očekivao se iz smjera Drniša, Sinja i Vrlike ("Zapovijed Komande 7. korpusa SVK...", str. 163 – 175), unatoč tomu što se već u ožujku ustanovilo da je HV s Dinare imao "odličan pregled" vrličkoga i kninskoga područja ("Obavještajna informacija Odeljenja za obaveštajne poslove GŠ SVK...", str. 307 – 309). Potonji izvor pokazuje procjenu Sjedinjenih Američkih Država o mogućem napadu hrvatskih i bošnjačkih snaga na "RSK", koji nije smatrao da Hrvatska može izvesti bilo kakvo ozbiljnije postignuće u tome, a posebice ne istovremeno napasti cijeli teritorij "Krajine" ("Obavještajna informacija Komande 33. pbr SVK...", str. 43 – 45).

Da je planirani cilj operacije "Zima '94", koju su hrvatske snage započele krajem studenoga 1994., i ostvaren potvrđuje "Obavijest Komande 15. pbr VRS..." (str. 30 – 32), iz koje je vidljivo da je operacija rezultirala zastojem u napadu srpskih snaga (SVK, VRS) na Bihać i prebacivanjem njihovih dijelova prema Grahovu i Glamoču.

Veoma je značajna i "Zapovijed Milana Martića..." (str. 236 – 249) iz veljače 1995. koja sadrži "Direktivu za upotrebu Srpske vojske Krajine", gdje su iznesena predviđanja nadolazećega napada hrvatskih snaga s razrađenim fazama sukoba i procjenom njihove brojnosti i jačine.

U "Direktivi Vrhovne komande oružanih snaga Republike Srpske" (str. 276 – 285) iz ožujka 1995. iznesena je, među ostalim, procjena stanja u Armiji Bosne i Hercegovine (Armija BiH), HV-u i Hrvatskom vijeću obrane (HVO) te predviđanje nadolazećega napada hrvatskih snaga uz ukupnu procjenu njihove brojnosti i jačine. Procjene "RSK-a" bile su da će ih hrvatske snage eventualno pokušati preko glamočkoga i grahovskoga područja dovesti u okruženje i time u nepogodan operativni položaj.

U veljači 1995. "predsjednik RSK-a" Martić održao je izlaganje na referiranju o borbenoj spremnosti i rekao da se u 1995., ako UNPROFOR napusti Hrvatsku, očekuje "presudna bitka" s hrvatskim snagama. Pritom je izrekao poznate rečenice: "Rat između RH i RSK mora se završiti pobjedom jedne i porazom druge strane. Dok se to ne desi, rat se neće i ne može završiti" ("Izvod iz izlaganja predsjednika RSK Milana Martića...", str. 156 – 161). Jamčio je da će pomoć od Srbije stizati, ali da se VJ i VRS neće otvoreno uključivati u rat. Priznajući da se od pregovora malošto može očekivati, Martić je rekao da su oni ipak korisni zbog dobivanja na vremenu. Spajanje s okupiranim dijelovima istočne Hrvatske smatrao je "najvećim dobitkom" (str. 159).

Očekujući napad hrvatskih snaga, “Skupština RSK-a” na izvanrednoj sjednici 8. veljače 1995. donijela je “Odluku o proglašenju stanja neposredne ratne opasnosti u ‘Republici Srpskoj Krajini’” (“Zapovijed Komande 2. pbr SVK...”, str. 220 – 222).

Ionako osjetljivom stanju na bihaćkom području i dodatnom pogoršanju odnosa između Hrvata i Bošnjaka na području Cazinske krajine prijetio je slučaj ubojstva zapovjednika HVO-a u Bihaću Vlade Šantića, koje su počinili pripadnici 5. korpusa Armije BiH, o čemu je riječ u dvama dokumentima Odjela za obavještajne poslove Glavnoga štaba SVK-a (“Obavještajna informacija Odelenja za obaveštajne poslove GŠ SVK...”, str. 307 – 309, 326 – 329).

Značajan sukob između Borislava Mikelića, “predsjednika Vlade RSK-a”, i Rade Tanjge, “ministra obrane RSK-a”, s Milanom Martićem predmet je nekoliko dokumenata iz kojih se također vidi postojanje problema s kriminalom na razini cijele “Krajine” (“Izvješće Odelenja bezbednosti Glavnog štaba SVK predsjedniku RSK”, str. 63 – 64; “Izvješće Odelenja bezbednosti Glavnom štabu SVK o razgovoru Borislava Mikelića, predsjednika Vlade RSK, i Rade Tanjge, ministra”, str. 232 – 233; “Telegram podrške pripadnika 18. korpusa SVK...”, str. 272 – 274).

Nadalje, iz dokumenata je vidljivo da je srpska strana kršila odredbe Zagrebačkoga sporazuma o razoružanju i određeni dio teškoga naoružanja i oklopništva držala skrivenim (“Zahtjev 50. pbr Komandi 15. korpusa SVK...”, str. 161) te da su incidenti s pripadnicima UNPROFOR-a bili nerijetka pojava (“Službena zabilješka sa sastanka ministra obrane RSK sa zapovjednicima UNPROFOR-a”, str. 181 – 184).

Knjiga završava nizom dokumenata o incidentima na autocesti kod Nove Gradiške, koji su Hrvatskoj bili povod za provedbu “Bljeska” i konačno oslobađanje okupiranoga teritorija zapadne Slavonije (“Obavijest Komande 18. korpusa SVK...”, str. 383 – 385; “Izvješće operativnog dežurstva Glavnom štabu SVK...”, str. 385 – 387; “Izvješće Glavnog štaba SVK Upravi bezbednosti Generalštaba VJ...”, str. 388 – 389; “Izvješće Komande 54. pbr Komandi 18. korpusa SVK...”, str. 389 – 391; “Izvješće Komande 18. korpusa Glavnom štabu SVK...”, str. 391 – 393).

IVAN MIHANOVIĆ

Josipa Maras Kraljević, Janja Sekula Gibač, ur., *Dokumenti institucija pobunjenih Srba u Republici Hrvatskoj (siječanj – travanj 1995.)* (Zagreb; Slavonski Brod: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata; Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Baranje i Srijema, 2014), 378 str.

Knjiga *Dokumenti institucija pobunjenih Srba u Republici Hrvatskoj (siječanj – travanj 1995.)* šesnaesta je po redu iz serije “Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. – Dokumenti”. U ovom zajedničkom izdanju Hrvatskoga memorijalno-dokumentacijskog centra Domovinskog rata i podružnice Hrvatskoga instituta za povijest iz Slavenskoga Broda kronološkim se slijedom donosi prijepis 112 dokumenata.